

допомагають установити подію та спосіб злочину, обставини, які сприяли його вчиненню. Саме за допомогою судових експертиз насамперед досліджують предмет цього злочину (платіжні картки, інші засоби доступу до банківських рахунків, електронні гроші та обладнання для їх виготовлення).

Загалом правильно обраний слідчим комплекс судових експертиз дає змогу забезпечити ефективно розслідування й зібрати достатньо доказів у кримінальному провадженні.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін.

та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. С. С. Яценка. Київ, 2002. С. 401.

3. Берзін П. Проблеми кваліфікації банківських комп'ютерних злочинів / Центр дослідження проблем комп'ютерної преступности. URL: <https://www.crime-research.org/library/Berzin2.htm> (дата звернення: 01.03.2023).

4. Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : автореф. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. С. 9.

Актуальні питання міжнародного співробітництва під час проведення судової експертизи у кримінальному провадженні

Олег Баулін,

канд. юрид. наук, доцент, Київський НДІСЕ, м. Київ, Україна, ORCID: <https://0000-0002-7858-1955>, e-mail: baulin_ov@ukr.net

Розглянуто актуальні питання міжнародного співробітництва під час проведення судової експертизи у кримінальному провадженні України. Акцентовано увагу на сучасних проблемах та визначено шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: експертиза; досудове розслідування; кримінальне провадження; міжнародне співробітництво.

Current issues of international cooperation during forensic examination in criminal proceedings

Oleg Baulin

Current issues of international cooperation during forensic examination in criminal proceedings in Ukraine were considered. Attention is focused on modern issues and ways of solving them are determined.

Keywords: examination; pre-trial investigation; criminal proceedings; international cooperation.

Правове регулювання міжнародного співробітництва під час проведення судової експертизи у кримінальному провадженні здійснюється завдяки комплексній дії нормативно-правових актів, одні з яких прийнято органами державної влади країни (національні, внутрішні), інші схвалено за угодою або договором двох або більше держав або міжнародними організаціями (зовнішні). В Україні до них належать Конституція України, ратифіковані Україною міжнародні договори (Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах із додатковими протоколами до неї, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму тощо), Кримінальний процесуальний кодекс України

(далі — КПК) та інші закони («Про міжнародні договори України», «Про судову експертизу» тощо). До того ж домінують правила міжнародних договорів, особливе значення серед яких мають Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського суду з прав людини (ч. 2 ст. 1, ч. 4 ст. 4, ч. 5 ст. 9 КПК, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»).

Правовідносини під час міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, у тому числі ті, що виникають у зв'язку із проведенням судової експертизи, досить детально врегульовано положеннями вже зазначених нормативно-правових актів із урахуванням дії норм, закріплених у ч. 1 ст. 542, ч. 3 ст. 552, ч. 1 ст. 561,

ч. 4 ст. 572, ч. 5 ст. 572 КПК та ст. 22, 23 Закону України «Про судову експертизу». Зокрема, ст. 23 цього закону встановлює, що керівники державних спеціалізованих установ, які проводять судові експертизи, у необхідних випадках можуть за згодою суб'єкта, який призначив судову експертизу, включати до складу експертних комісій провідних фахівців інших держав. Такі спільні експертні комісії здійснюють судові експертизи за нормами процесуального законодавства України.

Із цього приводу, як указано у Моніторинговому звіті Директорату правосуддя та кримінальної юстиції Міністерства юстиції України за 2022 р., судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, запропонували внести зміни до ст. 23 Закону «Про судову експертизу» з метою надання їм можливості також ініціювати питання про залучення фахівців із інших держав для спільного проведення судових експертиз, а якщо судовий експерт не має контактів з іноземними експертами чи судово-експертними установами, до яких би він міг звернутися, то в такому разі замовнику експертизи пропонується залучати адвокатів, які можуть через комунікацію з адвокатами та нотаріусами іноземних країн замовити експертизу за кордоном [1].

Варто зазначити, що Україна як незалежна держава самостійна в реалізації низки суверенних прав, що дає їй змогу певною мірою не допускати втручання у свої внутрішні справи і проводити незалежну зовнішню політику та в необхідних випадках за принципом взаємності в міждержавних відносинах учиняти правомірні примусові дії та вживати обмежувальні заходи у відповідь на недружній або ворожий акт іншої держави, яка поставила в дискримінаційні умови громадян України або її юридичних осіб. Відповідно до Закону України «Про санкції» для захисту національних інтересів і безпеки, суверенітету й територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави можуть застосовуватися спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи санкції стосовно іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка перебуває під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність.

За рішенням українського уряду, в нашій державі експертне забезпечення правосуддя, здійснення міжнародно-правового співробітництва, забезпечення дотримання й виконання зобов'язань за міжнародними договорами України з правових питань та реалізації державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, до яких застосовано санкції, в тому числі вжиття заходів щодо виявлення та розшуку активів фізичних та юридичних осіб, зазначених у відповідних рішеннях Ради національної безпеки і оборони України, покладається на Міністерство юстиції України. Участь у формуванні, реалізації та моніторингу ефективності державної санкційної політики й координацію державної санкційної політики України із санкційною політикою іноземних держав здійснює Міністерство закордонних справ України. Міжнародне співробітництво науково-дослідних установ судових експертиз, судово-медичних та судово-психіатричних установ Міністерства охорони здоров'я України, експертних служб МВС, СБУ, Міністерства оборони та Державної прикордонної служби України додатково регулюється відповідними підзаконними нормативно-правовими актами й контролюється керівництвом цих відомств. У кримінальному провадженні міжнародне співробітництво здійснюється через уповноважені органи, до яких за законом віднесені Офіс Генерального прокурора, Національне антикорупційне бюро України і Міністерство юстиції України (ст. 545 КПК). Офіційна комунікація правоохоронних органів України з Міжнародною організацією кримінальної поліції — Інтерполом здійснюється через центральне національне бюро — Укрбюро Інтерполу, яке є в структурі Національної поліції МВС України.

Отже, залучення фахівців з інших держав для спільного здійснення з українськими атестованими судовими експертами судово-експертної діяльності не має відбуватися поза державним контролем.

Покладання відповідальності за додержання державних інтересів України у міжнародних відносинах, обумовлених замовленням проведення експертизи за кордоном або залученням іноземних фахівців до проведення експертизи в Україні, на замовників експертизи, адвокатів, нотаріусів, а також судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих судово-експертних установ, не є можливим через їхній правовий статус і потенційну домінацію приватних та інших

власних інтересів. Інший підхід у сучасних реаліях може виявитися шкідливим для інтересів правосуддя, оскільки може бути пов'язаний із необхідністю додаткового часу і процесуальних заходів для з'ясування як чистоти джерел фінансування витрат на проведення експертизи за кордоном чи із залученням іноземних фахівців, так і відомостей про статус і діяльність іноземних експертів, наявність у них зав'язків з тими, до кого застосовані санкції, залежності від останніх тощо. Провести у кримінальному провадженні судову експертизу за участю іноземних експертів

для використання експертного висновку як джерела доказів під час доказування в українському суді є можливим лише в порядку, передбаченому КПК для здійснення міжнародного співробітництва і надання правової допомоги.

Перелік джерел посилання

1. Моніторинговий звіт 2022 / Міністерство юстиції України. Директорат правосуддя та кримінальної юстиції. Відпов. ред. О. М. Олійник. URL: <https://minjust.gov.ua/files/gener-al/2023/01/19/20230119122151-21.pdf> (дата звернення: 12.03.2023).

Актуальні проблеми проведення судово-економічних експертиз на деокупованих територіях

Тетяна Бачило,

Миколаївське відділення Одеського НДІСЕ, м. Миколаїв, Україна, e-mail: mantikorka@ukr.net

Наталія Нічік,

Одеський НДІСЕ, м. Одеса, Україна, e-mail: apex95@ukr.net

Наголошено на основних проблемах судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану на деокупованих територіях та розглянуто можливі шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: воєнний стан; деокупація; збитки; утрата документів; відновлення обліку; перевірки органів, що контролюють.

Relevant issues of conducting forensic economic examinations in de-occupied territories

Tetiana Bachylo, Natalia Nichik

Major issues of forensic expert activity in conditions of martial law in de-occupied territories have been stressed and possible ways of their resolution have been considered.

Keywords: martial law; de-occupation; losses; loss of documents; restoration of accounting; inspections of financial supervision authorities.

24 лютого 2022 року почалося повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України. Наслідками російської агресії стали руйнування майна фізичних та юридичних осіб, припинення діяльності державних та приватних підприємств, а також окупація деяких регіонів України.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження судів, органів прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування [1]. Водночас робота правоохоронних органів та суду також зазнала впливу війни та її наслідків, вони вимушені були призупинили свою діяльність через активні бойові дії та тимчасову окупацію окремих територій України.

Протягом 2022 року мала місце також деокупація (визволення) окремих регіонів України.

Наразі на територіях, звільнених від окупації, відновлення роботи правоохоронної та судової систем, а також судово-експертної діяльності стикається з безліччю проблем, пов'язаних із організацією діяльності установ, забезпеченням безпеки працівників та взаємодії між сторонами, які потребують свого подальшого опрацювання та розв'язання. Тому варто приділити особливу увагу проблемам проведення судово-економічних експертиз саме на деокупованих територіях.

Відповідно до п. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України, слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи, зокрема щодо визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір збитків, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням [2].